

BOUWMEESTER MAÎTRE ARCHITECTE

Advies bouwmeester maître architecte

21/11/2017

Onderwerp: Doorsteken voor fietsers en voetgangers in bouwblokken

De BMA ondersteunt het streven om de stad 'beloopbaar' te maken en verplaatsingen met de fiets en te voet te stimuleren. Het is belangrijk om steden te ontwerpen en te ontwikkelen die geschikt zijn voor fietsers en voetgangers. De BMA is over het algemeen voorstander van kwaliteitsvolle doorsteken, maar niet van de systematische uitbreiding daarvan en dit om verschillende redenen:

- **Voorrang aan de 'primaire' openbare ruimte boven de 'secundaire' openbare ruimte**

Veel vormen van secundaire openbare ruimten zoals passages, inhammen, toegankelijke binnenplaatsen van stratenblokken, privéparken of toegankelijke binnentuinen onderscheiden zich van de 'primaire' openbare ruimte, zoals straten, pleinen en parken, die over het algemeen ook openbaar bezit zijn. Soms is deze ontubbeling een verrijking, maar vaak gaat het om onderlinge concurrentie. De 'primaire' openbare ruimte mag niet te lijden krijgen onder de 'secundaire' openbare ruimte. De stedelijke openbare ruimte is een van de belangrijkste kenmerken van de stad, van het stadsleven, van de stedelijke cultuur. Om deze reden zijn de secundaire en hybride vormen van de openbare ruimte interessant als ze de 'primaire' openbare ruimte niet ondermijnen.

- **De bestaande openbare ruimte en haar herverdeling primeert**

In het algemeen, maar meer nog in het specifieke geval van stadsvernieuwing in de wijken, is het in eerste instantie nodig om te werken met wat er is: de bestaande openbare ruimte renoveren en verbeteren voordat we nieuwe openbare ruimtes van de tweede orde creëren. De stad zoals we die vandaag gebruiken was de afgelopen decennia op maat van de auto gemaakt. Het is nu van essentieel belang en prioritair om de openbare ruimte te herverdelen ten gunste van fietsers en voetgangers en om het evenwicht te herstellen. Het creëren van een apart en te groot netwerk voor voetgangers kan worden beschouwd als een zwakke positie, die erop neerkomt dat we de ideologie van het scheiden van verkeer volgens een monofunctioneel profiel feitelijk accepteren.

- **Alles hangt af van de context**

Bij een wijk met weinig openbare ruimte en grote bouwblokken die een negatieve impact hebben op de verplaatsingen van fietsers en voetgangers en omwegen veroorzaken, is het raadzaam om doorsteken of zelfs aparte straten voor fietsers en voetgangers te creëren. De invoering van doorsteken mag dus niet systematisch gebeuren, maar moet geval per geval bestudeerd worden.

- **Geen versnippering van de voetgangersintensiteit**

Alternatieve verbindingen in een wijk met alleen maar voetgangersstromen van gemiddelde intensiteit betekenen een verlies van de levendigheid waar we op willen focussen: deze vinden plaats in de echte straten en op de echte pleinen van de stad. Prioritair moet de 'primaire' openbare ruimte een voldoende grote stroom voetgangers krijgen, die niet versnipperd wordt via andere wegen.

- **Meer dan een doorsteek**

In dit opzicht moet bij het creëren van een doorsteek vermeden worden dat die een monofunctionele functie krijgt. Het moet op zijn minst een lineair park, een echte straat, een openbare ruimte met een uitgesproken identiteit worden, die verschillende toepassingen verenigt en de ruimte animeert.

- **Activering van benedenverdiepingen en gevels**

Het creëren van dit soort doorsteken voor voetgangers impliceert dat de aanpalende 'gevels' worden geanimeerd en geactiveerd om deze doorsteek veilig, aangenaam en aantrekkelijk te maken. Dit werk kan uitgevoerd worden voor één doorsteek, maar het wordt heel moeilijk als alle bouwblokken systematisch een doorsteek krijgen. Bijvoorbeeld het Zennepark bij Masui is een interessant project, maar volgens ons ontbreekt het op zijn traject aan actieve gevels.

BOUWMEESTERMAITRE ARCHITECTE

- Behoud van grote bouwblokken

In verband met het thema van de productieve stad benadrukken we de noodzaak om de enkele resterende grote bouwblokken of percelen in Brussel te behouden. Waarom? Productieve en industriële activiteiten hebben vaak nood aan grote oppervlaktes. Vandaag vinden ze deze grote oppervlaktes makkelijk aan de periferie of buiten het Gewest, maar veel minder in de stad. Het is dus belangrijk deze grote terreinen te behouden als we een productieve activiteit in de stad willen handhaven, wat zoals bekend een van de uitgangspunten van het Kanaalplan is.

- Duidelijke publiek-private statuten

Een bouwblok heeft een zeer duidelijke stedelijk structuur: een publieke rand en een privaat binnenterrein. Het creëren van een doorsteek door het binnengebied van een bouwblok doet deze duidelijkheid verdwijnen. Het binnengebied van een bouwblok is dan niet langer privéterrein maar wordt toegankelijk voor iedereen. Belangrijke eigenschappen zoals sociale controle, privacy en rust, staan onder druk. De kracht van de organiserende figuur van het traditionele brusselse bouwblok loopt daardoor gevaar.

- Privacy van woningen, back en front voor productieve en commerciële activiteiten

Woningen maar ook andere activiteitsvormen zoals productieve en commerciële activiteiten, hebben nood aan een voor- en een achterkant, dat wil zeggen een openbare gevel en een privégevel, een front office en een back office. Voor woningen is het belangrijk om een voordeur te hebben die rechtstreeks toegang verleent tot de openbare ruimte, maar ook om een meer privaat en besloten deel te hebben voor de goede organisatie van de functies binnen de woning. Dezelfde logica is van toepassing op productieve en commerciële activiteiten die nood hebben aan een gevel die zichtbaar is in de openbare ruimte en aan een publicitaire ruimte, maar ook aan een ruimte om te werken, die veilig is. Een ruimte die plaats biedt om te bewegen, zodat laden en lossen en productieactiviteiten kunnen plaatsvinden zonder schade te berokkenen of zonder dat ze gevaarlijk kunnen zijn voor anderen.

- Zin hebben

Wij zijn van mening dat een doorsteek voor fietsers en voetgangers zinvol moet zijn. Dit is bijvoorbeeld het geval voor het Zennepark en voor het toekomstige Kleine Zennepark. Ze zijn beide zinvol en hebben een historische, geografische en stedelijke legitimiteit, omdat ze op de oude bedding van de Zenne of de Kleine Zenne liggen, een vooraf bestaand element dat de stedelijke structuur geconditioneerd en gevormd heeft. Deze doorsteken verstoren nauwelijks de ruimtelijke structuur van de wijk omdat ze al bestonden en deelgenomen hebben aan zijn organisatie.

- Eigendom en beheer van doorsteken

Naast de ruimtelijke aspecten is er ook de kwestie van het eigendom en het beheer van deze ruimtes. Als de ruimte privé blijft, is er veel kans dat alle inspanningen om deze ruimte in te richten teniet worden gedaan door de sluiting of privatisering. Het is belangrijk dat deze ruimte publiek eigendom wordt en dat de gebruikers deze publieke status gemakkelijk kunnen identificeren.

- Wel een verdichtingsmiddel, geen 'ontpittingsmiddel'

We moeten voorzichtig zijn met toekomstige ontwikkelingen. Het traject van een doorsteek opent het recht om erlangs te bouwen en zorgt dus de facto voor de verdichting van het bouwblok. In een zeer dense context zijn doorsteken geen ontpittingsmiddel (er is geen doorsteek nodig om een bouwblok te ontpitten), maar eerder een niet zo kwaliteitsvolle manier om het stedelijk weefsel te verdichten. Wie daarvan bewijs wil, hoeft maar te kijken naar alle projectontwikkelaars die dit opnemen in hun ontwerp.